

ТЕМА 4. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН.

План.

Питання для обговорення

1. Відповідальність державних органів та їх посадових осіб за порушення корпоративних норм.
2. Відповідальність посадових осіб органів управління і контролю суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.
3. Відповідальність акціонерів, учасників і працівників суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Юридична відповідальність виконує в суспільстві важливі функції

– попереджувальну, репресивну (каральну), компенсаційну (поновлення у межах можливого порушених прав потерпілих). Вона є важливим елементом механізму забезпечення правопорядку у сфері корпоративних відносин. Опрацьовуючи матеріал цієї теми, слід зосередитися на характеристиках (суб'єктах, підставах виникнення, порядку застосування, переліку санкцій тощо) юридичної відповідальності у сфері корпоративних відносин.

Працюючи над темою, студентам необхідно взяти до уваги, що юридична відповідальність – це засіб забезпечення правомірної поведінки суб'єктів права й боротьби із правопорушеннями. Юридична відповідальність устанавлюється компетентними органами держави й пов'язана зі здійсненням державного примусу. Отже, юридична відповідальність – це правовідношення між державою і суб'єктом правопорушення, що характеризується засудженням протиправного діяння правопорушника та накладанням на нього обов'язку притерпіти, відповідно до санкції порушеної норми права, сприятливі наслідки особистого, майнового й організаційного характеру [107, с.330].

Залежно від того, до якої галузі належить юридична відповідальність та який вид правопорушення вчинений, виділяються такі види юридичної відповідальності у сфері корпоративних відносин:

- господарсько-правова відповідальність, яка встановлена у формі застосування до правопорушників господарських санкцій;
- цивільно-правова відповідальність, що має прояв у формі відшкодування завданої шкоди, відшкодування збитків або ж штрафу, пені, неустойки тощо;
- адміністративна відповідальність – у формі адміністративних стягнень;
- кримінально-правова відповідальність, що настає у формі кримінального покарання;

- матеріальна відповідальність, що передбачена у формі відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення трудових обов'язків;
- дисциплінарна відповідальність, що настає у формі різних дисциплінарних стягнень унаслідок порушення трудових обов'язків.

Підставою для застосування санкції закону, яка передбачає юридичну відповідальність, повинен бути факт скоєння право- порушення.

[107, с.330].

Опрацьовуючи дану тему, студентам необхідно засвоїти опорні категорії, що мають важливе логічне і методологічне значення для правильного сприйняття і розуміння навчального матеріалу. Такими основними поняттями, зокрема, є:

Адміністративно-господарські санкції – заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків. До таких заходів належать: вилучення прибутку, адміністративно-господарський штраф, стягнення зборів (обов'язкових платежів), зупинення операцій за рахунками суб'єктів господарювання, застосування антидемпінгових заходів, припинення експортно-імпортних операцій, застосування індивідуального режиму ліцензування, зупинення дії ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності, обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання, скасування державної реєстрації та ліквідація суб'єкта господарювання, інші встановлені законодавством адміністративно-господарські санкції.

Оперативно-господарські санкції – заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що застосовуються сторонами зобов'язання в односторонньому порядку.

Антимонопольний комітет України – центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, мета діяльності якого полягає в забезпеченні державного захисту конкуренції в підприємницькій діяльності.

Анулювання ліцензії – позбавлення ліцензіата органом ліцензування права на здійснення певного виду господарської діяльності.

Зловживання владою або посадовим становищем – умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої зацікавленості або в інтересах третіх осіб використання посадовою особою влади чи посадового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди державним чи громадським інтересам або правам та інтересам окремих фізичних чи юридичних осіб, які охороняються законом.

Зловживання монопольним становищем на ринку – нав'язування таких умов договору, які ставлять контрагентів у нерівне становище, або додаткових умов, що не стосуються предмета договору, у тому числі нав'язування товару, непотрібного контрагенту, обмеження або припинення виробництва, вилучення з обігу товарів із метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін, часткова або повна відмова від реалізації чи закупівлі товару за відсутності альтернативних

джерел постачання або збуту з метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін, інші дії, спрямовані на створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) інших підприємців, встановлення монопольних цін (тарифів, розцінок) на свої товари, а також дискримінаційних цін, що обмежують права окремих споживачів.

Кредитор – юридична або фізична особа, яка має в установленому порядку підтвержені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також органи Державної податкової служби й інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів (обов'язкових платежів).

Кредиторська заборгованість – кошти підприємства, організації або установи, які підлягають сплаті відповідним юридичним або фізичним особам.

Штрафні санкції – господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити в разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

Особливу увагу студентам слід звернути на опрацювання та аналіз найістотніших джерел за даною темою, котрими, зокрема, є Господарський кодекс України [2] від 16 січня 2003 р., Цивільний кодекс України [10] від 16 січня 2003 р., Кодекс України про адміністративні правопорушення від 12 липня 1984 р. [7], Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [8], закони України «Про акціонерні

товариства» [12] від 19 вересня 2008 р., «Про господарські товариства» [15] від 19 вересня 1991 р., «Про кооперацію» [31] від 10

липня 2003 р., «Про кредитні спілки» [32] від 20 грудня 2001 р., «Про сільськогосподарську кооперацію» [43] від 17 липня 1997 р. в редакції від 20 листопада 2012 р., «Про споживчу кооперацію» [44] від 9 квітня 1992 р., «Про фермерське господарство» [49] від 19 червня 2003 р. та інші нормативно-правові акти.

Самостійна робота

Питання для самостійного опрацювання

1. Нормативно-правові акти, які передбачають відповідальність державних органів за порушення корпоративних норм.
2. Проблеми удосконалення законодавства про відповідальність посадових осіб органів управління і контролю суб'єктів корпоративних відносин за порушення корпоративних норм.

Основні терміни та поняття: юридична відповідальність, господарсько-правова відповідальність, господарське правопорушення, договірне правопорушення, позадоговірне правопорушення, презумпція вини боржника, солідарна відповідальність, регрес,

господарсько-правові санкції, відшкодування збитків, штрафні санкції, неустойка, штраф, пеня, оперативно-господарські санкції, адміністративно-господарські санкції, кримінальна відповідальність, адміністративна відповідальність, матеріальна відповідальність, дисциплінарна відповідальність.

Завдання для самостійної роботи та самоконтролю знань:

1. Ознайомитися з рекомендованими джерелами і літературою та підготувати опорний конспект питань теми для обговорення на семінарському занятті.
2. Скласти термінологічний словник до теми.
3. Розробити структурно-логічну схему «Види юридичної відповідальності у сфері корпоративних відносин».
4. Виконати тестові завдання:
 1. Застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції у господарській договір:
 - а) можуть бути включені за згодою сторін; б) не можуть бути включені; в) можуть бути включені лише в разі, коли виробником є державне підприємство; г) можуть бути включені за дозволом Міністерства економіки України.
 2. Одностороння відмова від виконання свого зобов'язання управненою стороною із звільненням її від відповідальності за це у разі порушення зобов'язання другою стороною належить до:
 - а) штрафних санкцій;
 - б) оперативно-господарських санкцій;
 - в) адміністративно-господарських санкцій; г) грошових санкцій.
 3. До адміністративної відповідальності за порушення у сфері господарювання притягаються:
 - а) посадові (службові) особи суб'єктів підприємницької діяльності; б) юридичні особи публічного права; в) юридичні особи приватного права; г) підприємства усіх форм власності.
 4. Згідно із Законом України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» розмір пені обчислюється від суми простроченого платежу та не може перевищувати:
 - а) облікової ставки НБУ;
 - б) подвійної облікової ставки НБУ;
 - в) потрійної облікової ставки НБУ;
 - г) п'ятикратної облікової ставки НБУ.
 5. Яка з перелічених обставин є підставою для звільнення від господарсько-правової відповідальності?
 - а) порушення зобов'язань контрагентами правопорушника;
 - б) рішення уряду про обмеження торговельних відносин з країною боржника;
 - в) відсутність у боржника необхідних коштів;

г) відсутність на ринку потрібних для виконання зобов'язання товарів.

5. Вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1

Під час проведення інвентаризації у ТОВ «Торгсин» було виявлено нестачу матеріальних цінностей на суму 10 000 грн. Власники ТОВ прийняли рішення, що заподіяна шкода має бути відшкодована всіма працівниками у пропорційно однакових частках. Працівники виступили із запереченнями та вирішили звернутися до суду. Працівниками

«Торгсину» є три продавці, два стажисти (студенти комерційного коледжу), вантажник, прибиральниця.

Чи правомірне рішення власників «Торгсину»? Як би Ви вирішили спір?

Проаналізуйте ситуацію та дайте відповідь із посиланням на чинне законодавство України.